

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. gegužės 13 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Arvydas Martinavičius, sekretoriaujant Daliai Semaškaitei, nedalyvaujant pareiškėjui S. P., nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui, rašytinio proceso tvarka (be žodinio nagrinėjimo) išnagrinėjo bylą pagal pareiškėjo S. P. skundą ir skundo papildymą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos priteisimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą ir skundo papildymą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas S. P. skunde ir skundo papildyme Šiaulių apygardos administracinio teismo prašė iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, priteisti 80000 Lt neturtinei žalai atlyginti. Pareiškėjas teismo posėdyje nedalyvavo, skunde nurodė, kad prašo bylą nagrinėti jam nedalyvaujant.

Pareiškėjas nurodė, kad jis Šiaulių tardymo izoliatoriuje (toliau – ir ŠTI) buvo kalinamas nuo 2012-06-11 iki 2012-12-29, nuo 2013-09-12 iki 2014-01-26, tačiau tikslius duomenis apie laikotarpius, nuo/iki kada buvo laikomas Šiaulių tardymo izoliatoriaus kameroje, su kokiu skaičiumi asmenų, prašė išreikalauti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus. Nurodė, kad buvo laikomas kameroje Nr. 20, 57, 66, 88, jose būdavo laikoma nuo 5 iki 12 asmenų. Kameroje šalta, drėgna, trūksta oro, tamsu, vienam asmeniui tekdavo mažiau gyvenamojo ploto nei nustatyta teisės aktuose. Kameros yra apytiksliai 12 kv. m ploto, jose yra stalas, užimantis 2 kv. m ploto, 8–12 gultų (dviejų aukštų), užimantys 10 kv. m ploto, sanitarinis mazgas – 1,5 kv. m. Teigia, jog suimtajam asmeninis plotas kameroje negali būti mažesnis nei 5 kv. m, taip pat kameroje turi būti švarus, pakankamai didelis langas, gerai praleidžiantis šviesą, turi būti ventiliacija, temperatūra ne mažesnė kaip 18 laipsnių, švarus tualetas, kuriame galima užsirakinti, ant sienų negali būti pelėsio, kameroje – jokių žiurkių, graužikų, tarakonų. ŠTI kameroje jis buvo priverstas nuolat gulėti arba sėdėti, gamtinius reikalus atlikinėti visų akivaizdoje, tai žemino jo orumą. Gyvenamosiose patalpose nėra užtikrintas natūralus apšvietimas, o tai labai pakenkė jo akims; rūkantys asmenys yra laikomi kartu su nerūkančiais, kartu laikomi sergantys ŽIV bei asmenys, kurie yra sirgę tuberkulioze. Dėl per mažo vienam asmeniui tenkančio kameros ploto, fizinių ir psichologinių nepatogumų dažnai kildavo konfliktai tarp suimtųjų. Atvykus ar išvykstant etapu, asmens apžiūros atliekamos antisanitarinėmis sąlygomis (šalta, purvina), esant žemai temperatūrai asmuo verčiamas nusirengti plikai, daiktus dėti į nešvarias dėžes, taip yra tyčiojamasi iš žmogaus, žeminamas jo orumas. Dėl tokių kalinimo sąlygų nurodo patyręs neturtinę žalą – dvasinius išgyvenimus,

nepatogumus, emocinį sukrėtimą, depresiją, pažeminimą, galimybių sumažėjimą, nuolat jaučia baimę, apatiją. Neturtinę žalą vertina 45 000 Lt.

Skundo papildyme pareiškėjas nurodo, kad prieš patenkant į ŠTI jis gydėsi nuo priklausomybės narkotikams. Jis buvo gydomas metadonu, prie jo buvo pripratęs, per dieną išgerdavo apie 70 miligramų šio medikamento, kad nejaustų abstinencijos, psichologinio, fizinio, emocinio skausmo bei diskomforto. Atvykus į ŠTI 2012-06-11 jis kreipėsi į įstaigos darbuotojus dėl sveikatos pablogėjimo negaunant metadono, bet ŠTI medicinos darbuotojai jokios konkrečios pagalbos nesuteikė, paskyrė kažkokias tabletes (truksalis ir ibupromas), dėl to pareiškėjas turėjo mėnesį laiko kentėti emocinį, psichologinį, fizinį skausmą, buvo žeminamas jo orumas, nesuteikiant efektyvaus gydymo. Už šiuos neteisėtus veiksmus bei aplaidų darbą papildomai prašo iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos ŠTI, priteisti 35000 Lt neturtinės žalos, šią sumą pridedant prie anksčiau minėtos 45000 Lt, iš viso – 80 000 Lt.

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime nurodė, kad su pareiškėjo skundu nesutinka ir prašo jį atmesti kaip nepagrįstą.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-03-14 pažymos Nr. 69/06-1168 „Dėl S. P. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2012-06-11 ir skundžiamu laikotarpiu įstaigoje periodiškai laikytas iki 2014-01-24. Pareiškėjas buvo laikomas įstaigoje kameroje, kurių plotas nuo 18,69 kv. m iki 22,60 kv. m. Kameroje buvo laikoma nuo 2 iki 11 asmenų. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,78 kv. m iki 11,30 kv. m gyvenamojo ploto, o tai leidžia daryti išvadą, kad tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalnimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama. Be to, laikotarpiais nuo 2013-05-28 iki 2013-06-04, nuo 2013-08-12 iki 2013-08-14 vienam asmeniui tenkančio ploto riba siekė ne mažiau 4,52 kv. m.

Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per skundžiamą laikotarpį iš viso buvo laikomas 391 dieną. Mažesnis, nei teisės aktuose nustatytas, vienam asmeniui tenkantis plotas kameroje pareiškėjui galimai teko 382 dienas. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje metu dėl sąlygų atitikimo higienos normų reikalavimams kameroje Nr. 14 2012-06-25 ir 2013-07-10 buvo atlikti Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimai. Patikrinimo metu 2012-06-25 rasta pelėsio, nustatytas remonto poreikis, mikroklimato ir apšvietos parametrų neatitikimai reikalavimams. 2013-07-10 nustatyta, kad pažeidimai pašalinti.

Dėl sąlygų atitikimo higienos normų reikalavimams kameroje Nr. 57 2013-01-14, 2013-05-07 ir 2013-07-10 buvo atlikti Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimai. Kameroje 2013-01-14 ir 2013-05-07 buvo nustatyti mikroklimato ir apšvietos parametrų neatitikimai, nešvara ir remonto

poreikis. 2013-07-10 nustatyta, kad pažeidimai, susiję su remonto poreikiu, pašalinti atlikus remontą.

Dėl sąlygų atitikimo higienos normų reikalavimams kameroje Nr. 88 2013-02-07 buvo atliktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas, kameroje su įrengimu susijusių pažeidimų nebuvo nustatyta.

Pažymėjo, kad analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas taikytinos tik tos Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploataavimo taisyklių ir tie Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Teisės aktuose imperatyviai nustatyta pareiga patiems kameroje esantiems asmenims rūpintis švara ir tvarka patalpoje. Kamerų būklė priklauso pirmiausia nuo pačių jose laikomų asmenų elgesio: nesuinteresuoti palaikyti švarą ir tvarką ar tausoti įstaigos patalpas asmenys niokoja įstaigos turtą, blogina patalpų būklę. Atsakovas negali būti atsakingas už tai, jog įstaigoje kalinami asmenys nevykdo ar netinkamai vykdo jiems nustatytas pareigas, susijusias su laikymo sąlygomis kameroje. Atsakovas niekaip neišskyrė pareiškėjo iš kitų įstaigoje laikomų asmenų ir jam tyčia nesudarė blogesnių laikymo sąlygų ir netaikė kokių nors įstatymo nenumatytų apribojimų.

Atvykstantiems ir išvykstantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems visa asmens krata įstaigoje pareiškėjo buvimo ŠTI laikotarpiu buvo atliekama administracinės teritorijos pastato rūsyje esančioje apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje. Laisvės atėmimo vietų įrengimo ir priežiūros sveikatos saugos reikalavimus nustato Lietuvos Respublikos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241. Apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje 2013-02-07 buvo atliktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas, kurio išvados išdėstytos 2013-02-08 patikrinimo akte Nr. EP-6. Iš patikrinimo akto matyti, kad ankstyvą žiemos rytą oro temperatūra tebuvo kiek mažesnė, nei nustatyta higienos normoje. Be to, mikroklimato parametrams yra būdingas momentiškumas, todėl konkrečių rodiklių nustatymas patikrinimo metu nesudaro prielaidų teigti, jog tokie patys rodikliai vyravo pareiškėjo buvimo patalpoje momentais. Atsakovas taip pat pažymi, kad administracinio pastato patalpos vėdinamos natūraliu būdu per langus bei duris, todėl išmatuota oro temperatūra neparodo tikslios jutiminės temperatūros patalpoje. 18–22° C temperatūra laikoma optimaliam protiniam darbui, todėl 2,4° žemesnė temperatūra operatyviai vykdomos visos asmens kratos metu (išsirengęs iki apatinių rūbų asmuo būna 1–2 minutes, t.y., kol nusirengia, rūbai patikrinami rentgeno aparatu ir asmuo apsirengia) neturėtų būti pripažįstama galinčia sukelti neigiamus išgyvenimus. Pareiškėjo teiginiai dėl oro temperatūros apžiūros ir daiktų patikrinimo patalpoje yra abstraktūs, netikslūs ir nepagrįsti objektyviais įrodymais, dėstomi remiantis subjektyviais pojūčiais, todėl jų teisingumo nėra galimybės įvertinti.

Tabako kontrolės įstatymo 3 straipsnis nustato, kad vienas iš valstybės tabako kontrolės politikos principų yra ginti žmogaus teises į aplinką be tabako dūmų, o 19 straipsnio 1 dalies 3 punktas numato, kad Lietuvos Respublikoje rūkyti (vartoti tabako gaminius) draudžiama bendrose gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, kuriose nerūkantieji gali būti priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru. Sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 patvirtintos higienos normos Nr. HN76-2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte nustatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. Laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims draudžiama rūkyti laisvės atėmimo vietų gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, jeigu nerūkantieji būtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru (14 p.). Iki šios higienos normos įsigaliojimo draudimai, susiję su rūkymu laisvės atėmimo vietose, teisės aktuose, reglamentuojančiuose sveikatos saugos reikalavimus laisvės atėmimo vietose, įtvirtinti nebuvo.

Nei Bausmių vykdymo kodekso, nei Suėmimo vykdymo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios suimtųjų ir nuteistųjų izoliavimą, nereglamentuoja, kad nerūkantys asmenys turi būti izoliuotai

laikomi nuo rūkančių asmenų. Įstaigoje nėra priimta teisės aktų, susijusių su Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 3 punkto įgyvendinimu. Nuo 2010 metų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, įgyvendinant Tabako kontrolės įstatymo ir higienos normos HN76-2010 nuostatas, taikoma praktika, kuomet pirmą kartą į įstaigą atvykę asmenys jų raštišku pareiškimu yra paskiriami į dviejų tipų kameras – rūkančiųjų ir nerūkančiųjų. Šiaulių tardymo izoliatoriaus atsakingi pareigūnai išsiaiškina naujai į tardymo izoliatorių atvykusio asmens žalingus įpročius (asmuo raštu nurodo, jei pageidauja būti paskirtas į rūkančiųjų kamerą) ir vadovaudamiesi gauta informacija sprendžia suimtojo (nuteistojo) paskyrimo į gyvenamąją vietą klausimą. Jokių nusiskundimų dėl laikymo su rūkančiais asmenimis pareiškėjas įstaigai nėra pateikęs. Skundą teismui pareiškėjas pateikė tik 2014 m. sausio mėn., be to, pats nenurodo galimai esąs nerūkantis ir šios aplinkybės niekaip nepagrindžia, o skundžiasi abstrakčiai.

Narkologinių ligonių, asmenų, piktnaudžiaujančių alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis, kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis, asmens sveikatos priežiūrą, siekiant sustabdyti ligą ir jos socialines pasekmes, sumažinti žalą pacientams ir aplinkiniams reglamentuoja Lietuvos Respublikos narkologinės priežiūros įstatymas (toliau – ir Priežiūros įstatymas), pagal kurio 5 straipsnio 2 dalį laisvės atėmimo vietose, kardomojo kalnimo vietose, policijos areštiniuose esantys narkologiniai ligoniai, asmenys, piktnaudžiaujantys psichiką veikiančiomis medžiagomis, įstatymu nustatyta tvarka turi teisę į sveikatos priežiūrą kaip ir kiti asmenys. Pagal suėmimo vykdymo įstatymo 45 straipsnio 1 dalį, asmens sveikatos priežiūra tardymo izoliatoriuose organizuojama ir atliekama įstatymu nustatyta tvarka; suimtiesiems turi būti užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymas kaip ir laisvėje esantiems asmenims. Pagal Priežiūros įstatymo 17 straipsnio 5 dalį, narkologinių ligonių gydymo metodų taikymo ypatumus, gydymo laiką nustato gydytojas pagal medicininės indikacijas, atsižvelgdamas į paciento interesus. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002-05-03 įsakymu Nr. 204 yra patvirtinti Priklausomybės ligų gydymo ir reabilitacijos standartai, privalomi organizuojant asmens sveikatos priežiūrą licencijuotuose psichikos sveikatos centruose ir priklausomybės ligų centrų ambulatoriniuose skyriuose. Pagal Pirminio lygio paslaugų standartų 10, 11 ir 17 punktus metadonas (ar buprenorfinas) skiriamas trumpalaikės opioidinės abstinencijos detoksikacijai, ilgalaikės opioidinės abstinencijos detoksikacijai arba priklausomybės nuo opioidų palaikomajam gydymui. Kaip matyti iš teikiamų paslaugų priemonių aprašų, metadono hidrochlorido (ar buprenorfino hidrochlorido) dozės skiriamos tik pirminėse ilgalaikių gydymo ir reabilitacijos priemonių taikymo stadijose – paciento būklės stabilizavimui. Pakaitinio gydymo metadonu ir buprenorfinu, kuomet taikomas gydymas opioidų agonistais (metadonu ar buprenorfinu), skyrimo tikslus ir pakaitinio gydymo organizavimo ir finansavimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007-08-06 įsakymu Nr. V-653 patvirtintas Pakaitinio gydymo skyrimo ir taikymo priklausomybei nuo opioidų gydyti tvarkos aprašas, pagal kurio 6 punktą abstinencijos gydymo tikslas – sušvelninti ar nuslopinti abstinencijos būklę, atsirandančią nutraukus opioidų vartojimą. Aprašo 4 punkte įtvirtinta, kad abstinencijos būklė – tai grupė įvairiai besiderinančių ir įvairaus sunkumo simptomų, atsirandančių visiškai arba santykinai susilaikant nuo medžiagos po pakartotinio (paprastai ilgalaikio) ir/arba didelių dozių vartojimo. Atsakovas taip pat atkreipė dėmesį, kad netgi pakaitinio gydymo metadonu atveju, metadono skyrimas yra tik priemonių komplekso dalis, dėl kurios taikymo ir apimties priimamas atskiras medikų sprendimas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pareiškėjo pretenzijos laikytinos neturinčiomis pagrindo.

Remiantis aukščiau paminėtomis aplinkybėmis bei tuo, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių, prašo pareiškėjo skundą dėl žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą.

Pareiškėjo S. P. skundas tenkintinas iš dalies.

Pareiškėjas nagrinėjamą administracinį ginčą iškelė dėl neturtinės žalos atlyginimo, kurią kildina iš to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma,

buvo laikomas kameroje, neatitinkančiose higienos normų, taip pat dėl to, kad jam Šiaulių tardymo izoliatoriuje nebuvo skirtas gydymas metadonu.

Teismas pažymi, kad valstybės ir savivaldybės pareiga atlyginti žalą (viešoji civilinė atsakomybė), pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir LR CK) 6.271 straipsnio nuostatas, kyla dėl valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, nepriklausomai nuo konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (LR CK 6.246 straipsnis); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (LR CK 6.247 straipsnis); 3) teisės pažeidėjo kaltė (LR CK 6.248 straipsnis); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (LR CK 6.249 straipsnis), tačiau LR CK 6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinas, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek ir neturtinės) gali būti patenkinamas nustačius visumą viešosios civilinės atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos (nagrinėjamu atveju Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus) neteisėtus veiksmus, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš minimų viešosios civilinės atsakomybės sąlygų, valstybei ar savivaldybei, pagal LR CK 6.271 straipsnį, nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą.

LR civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukretimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinta pinigais. LR CK 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje ne kartą buvo išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis, kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškasis, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (LR CK 6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeliantys neteisėti aktai (pagal LR CK 6.271 str.).

Veiksmų neteisėtumo pagal CK 6.271 straipsnį konstatavimui reikia nustatyti, kad valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (pagal CK 6.271 straipsnį), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmens, teigiančio, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, atžvilgiu, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Teismas pažymi, kad ABTĮ 5 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Tačiau asmens pažeista teisė teismo gali būti apginta tuo atveju, jei jis konkrečiai įvardija neteisėtus valdžios institucijos veiksmus (neveikimą) ir savo reikalavimą pagrindžia atitinkamais argumentais bei įrodymais. Reiškiant reikalavimą dėl

žalos atlyginimo nepakanka deklaratyviai ar abstrakčiai išvardyti galimai neteisėtas veikas, nes turi būti nurodyta, kokiais konkrečiais ir kada būtent atliktais neteisėtais valdžios institucijos veiksmais (neveikimu) buvo pažeistos asmens teisės ar teisėti interesai, kokio teisės akto reikalavimų nevykdė atitinkamas viešojo administravimo subjektas, ar neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal atitinkamas teisės normas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-1527/2012).

Kalėjimų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124 nustato, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 m² gyvenamojo ploto. Teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, taigi darytina išvada, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkanti kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-03-14 pažymoje Nr. 69/06-1168 (b. l. 15) nurodyta, kad S. P. įstaigoje tam tikrais laikotarpiais buvo kalinamas nuo 2012-06-11 iki 2014-01-24. Pareiškėjas buvo laikomas įstaigoje kameroje, kurių plotas nuo 18,69 kv. m iki 22,60 kv. m. Kameroje buvo laikoma iki 11 asmenų. Kameroje Nr. 14 (19,56 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiu nuo 2012-06-11 iki 2012-06-14, kameroje buvo 8–11 asmenų, vienam asmeniui teko nuo 1,78 kv. m iki 2,44 kv. m kameros ploto. Kameroje Nr. 57 (19,99 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2012-06-14 iki 2012-06-15, nuo 2013-01-29 iki 2013-02-01, kameroje būdavo 6–9 asmenys, vienam asmeniui tekdavo nuo 2,22 iki 3,33 kv. m kameros ploto. Kameroje Nr. 20 (18,69 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2012-06-15 iki 2012-12-28, kameroje būdavo 5–10 asmenų, vienam asmeniui tekdavo nuo 1,87 kv. m iki 3,74 kv. m kameros ploto. Kameroje Nr. 66 (22,60 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-02-26 iki 2013-03-19, nuo 2013-03-27 iki 2013-04-26, nuo 2013-05-28 iki 2013-06-04, nuo 2013-08-12 iki 2013-08-14, nuo 2013-09-16 iki 2013-09-18, kameroje būdavo 2–10 asmenų, vienam asmeniui tekdavo nuo 11,30 kv. m iki 2,26 kv. m kameros ploto. Kameroje Nr. 88 (18,73 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-09-18 iki 2014-01-24, kameroje būdavo 3–6 asmenys, vienam asmeniui tekdavo nuo 3,12 kv. m iki 6,24 kv. m kameros ploto.

Iš viso pareiškėjas per laikotarpį nuo 2012-06-11 iki 2014-01-24 Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo kalinamas 393 dienas. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,78 kv. m iki 11,30 kv. m gyvenamojo ploto. Iš paminėtų laikotarpių 11 dienų pareiškėjui tenkantis kameros plotas viršijo nustatytą normą (nuo 2013-05-28 iki 2013-06-04, nuo 2013-08-12 iki 2013-08-14). Atsižvelgiant į Šiaulių tardymo izoliatoriaus specifiką, kad toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra stabilus (dalis kviečiama ikiteisminio tyrimo veiksams atlikti, dalis etapuojama ir nebūna kameroje), dalis laiko per kalinimo laikotarpį (1 val. per dieną) skirta pasivaikščiavimui gryname ore, tuo metu kalinamieji irgi nebuvo kameroje, konstatuotina, kad laikotarpiai, kai kameros buvo perpildytos, yra dar mažesni, nors jų tiksliai nustatyti teismas negali, nes atsakovas negali pateikti tokių išsamių duomenų dėl didelio nuteistųjų skaičiaus kitimo kiekvieną dieną.

Taigi darytina išvada, jog pareiškėjas periodiškai buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, t. y. vienam asmeniui, laikomam kameroje, teko mažiau kaip 3,6 kv. m ploto. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 kv. m kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Aplinkybės, kad pareiškėjas buvo kalinamas kameroje, kurioje jam teko mažesnis nei teisės aktais nustatytas minimalus plotas, atsakovas iš esmės neginčija.

Pareiškėjas taip pat nurodė, kad jis buvo kalinamas kameroje, kurioje šalta, drėgna, trūkdavo oro, buvo tamsu, neužtikrintas natūralus apšvietimas, tualetas neatitvertas nuo gyvenamosios patalpos, kratos kameroje taip pat šalta, purvina, daiktai dedami į nešvarias dėzes.

Byloje pateiktas Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2012-06-27 patikrinimo aktas Nr. EP-229 (b. l. 16-22). Šiame akte nustatyta, kad kameroje Nr. 14 (joje pareiškėjas buvo laikomas nuo 2012-06-11 iki 2012-06-14) virš sanitarinio mazgo ant lubų matosi rudos nubėgimo žymės, sienų dažų danga lupasi, vietomis išdaužytas tinkas, grindys vietomis išdaužytos, ant lubų yra pelėsis, patalpoje reikalingas paprastasis remontas. Sanitarinis mazgas nuo gyvenamosios patalpos atitvertas užuolaidomis. Nustatyti oro judėjimo greičio, natūralios apšvietos pažeidimai.

Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013-01-17 patikrinimo akte Nr. EP-3 (b. l. 23-28) nurodoma, kad kameroje Nr. 57 (joje pareiškėjas buvo laikomas nuo 2012-06-14 iki 2012-06-15, nuo 2013-01-29 iki 2013-02-01) ant sienų, lubų matosi pelėsis, sienų dažų danga atsilupusi, patalpoje būtinas remontas. Apgyvendinimo patalpoje sanitarinis mazgas dalinai atskirtas nuo gyvenamosios patalpos: iš vienos pusės metaline plokšte, iš kitos – medžiaginėmis užuolaidomis. Patalpoje neužtikrinamas gyvenamųjų patalpų pagrindinis valymas (sienų, lubų, grindų, langų, palangių, įrenginių, baldų ir kt.), nes sienos, durys, palangė, baldai purvini, aprašinėti. Nustatyti oro temperatūros, dirbtinės apšvietos pažeidimai. Kitose ŠTI kameroje, kuriose buvo laikomas pareiškėjas, jo buvimo metu Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimai nebuvo atliekami.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas bausmės humanizmo principas, be kita ko, reiškiantis, kad vykdant bausmę, nesiekama žmogaus kankinti, žiauriai su juo elgtis arba žeminti jo orumą. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte numatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. Konstatuotina, kad vadovaujantis minėtais teisės aktais, pataisos įstaigų administracijų pareiga – užtikrinti, kad asmenys jose būtų laikomi sveikatai nekenksmingomis sąlygomis.

Atsižvelgiant į byloje esančius Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimų aktus konstatuotina, kad pareiškėjas buvo laikomas Šiaulių TI kameroje, neatitinkančiose higienos normų reikalavimų, taigi šiuo atveju Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam sveikatai nekenksmingomis sąlygomis, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2005 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. 4/07-130 patvirtintos Laisvės atėmimo vietų apsaugos ir priežiūros instrukcijos (toliau – Instrukcija) 144 p. nurodoma, kad suimtųjų ir nuteistųjų krata skirstoma į visą (išrengiant) ir dalinę (neišrengiant). Ją atlieka tos pačios lyties kaip suimtas ar nuteistas asmuo. Apieškodami suimtojo ar nuteistojo kūną ir maisto produktus, kratą atliekantys pareigūnai privalo mūvėti pirštines. Instrukcijos 145.1 p. numatyta, kad suimtiesiems ir nuteistiesiems visa krata privalomai atliekama atvykus į laisvės atėmimo vietą, taip pat išvykstant iš jos. Instrukcijos 146 punktas detaliai numato visą procedūros atlikimo tvarką: visa asmens krata (išskyrus kratą, atliekamą uždarojoje zonoje, karceryje) atliekama atskiroje patalpoje. Prieš kratą pasiūloma atiduoti daiktus, kuriuos suimtiesiems ir nuteistiesiems turėti draudžiama. Po to nurodoma suimtajam (nuteistajam) paeiliui nusiimti kepurę (skarelę), nusiauti avalynę, nusirengti drabužius iki apatinių baltinių. Šie daiktai įdėmiai apžiūrimi ir apčiupinėjami. Ypatingas dėmesys atkreipiamas į drabužio siūles, apykaklę, pamušalą. Prireikus įtartinos drabužių vietos praduriamos yla, siūlės išardomos. Avalynė apžiūrima iš išorės ir vidaus. Suimtajam (nuteistajam) nurodoma pakelti rankas ir plačiai iššergti kojas. Atliekantis kratą atsistoja suimtajam (nuteistajam) už nugaros ir nuosekliai atlieka kratą iš viršaus į apačią. Suimtojo (nuteistojo) kūnas apčiupinėjamas per baltinius (prireikus, kūnas apžiūrimas). Apžiūrimi rankų ir kojų tarpupirščiai, ausys, medicininiai raiščiai, protezai. Įtaręs, kad suimtas (nuteistas), kuriam atliekama visa krata, gali turėti ginklą, kratą atliekantis asmuo nurodo jam atsistoti taip, kad būtų užtikrintas atliekančio kratą asmens saugumas.

Kaip matyti iš Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013-02-08 patikrinimo akto Nr. EP-6 (b. l. 29-35), kratos patalpoje įrengtos trys kabinos, kuriose patiesti guminiai kilimėliai. Patikrinimo metu

guminiai kilimėliai švarūs. Pagal kasdieninės dezinfekcijos registracijos žurnalo atžymas guminiai kilimėliai dezinfekuojami kasdien. Kratos patalpoje šildymo sistema neįrengta, nustatyta 15,6 laipsnių temperatūra (pažeidimas) – reglamentuojama oro temperatūra šaltuoju metų laikotarpiu 18–22 laipsniai.

Pareiškėjo nurodyti argumentai, jog darant asmens ir jo daiktų apžiūras tai atliekama antisanitarinėmis sąlygomis, taip pat jo teiginiai dėl purvo yra abstraktūs, netikslūs ir nepagrįsti objektyviais įrodymais, be to, pareiškėjas skunde tik nurodė, jog asmens ir jo daiktų apžiūra atliekama antisanitarinėmis sąlygomis, todėl skunde nurodomų aplinkybių nepakanka konstatuoti, kad pareiškėjui atvykstant/išvykstant iš Šiaulių TI kratos buvo atliekamos pažeidžiant aukščiau nurodytą tvarką.

Pareiškėjas teismui taip pat nurodė, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje rūkantieji ir nerūkantieji asmenys, sergantys ŽIV bei sirgę tuberkulioze laikomi kartu.

Pažymėtina, kad nei Bausmių vykdymo kodekso, nei Suėmimo vykdymo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios suimtųjų ir nuteistųjų izoliavimą, nereglamentuoja, kad nerūkantys asmenys turi būti izoliuoti laikomi nuo rūkančių asmenų. Taigi, toks skirstymas į kameras Suėmimo vykdymo įstatyme ir Bausmių vykdymo kodekse neįtvirtintas.

Sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos Nr. HN76-2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte nustatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. 14 punkte nurodyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims draudžiama rūkyti laisvės atėmimo vietų gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, jeigu nerūkantieji būtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru.

Šiaulių tardymo izoliatoriuje, įgyvendinant Lietuvos higienos normos HN76-2010 nuostatas, asmenys jų raštišku pareiškimu yra paskiriami į dviejų tipų kameras – rūkančiųjų ir nerūkantiųjų. Šiaulių tardymo izoliatoriaus atsakingi pareigūnai išsiaiškina naujai į tardymo izoliatorių atvykusio asmens žalingus įpročius (asmuo raštu nurodo, jei pageidauja būti paskirtas į rūkančiųjų kamerą) ir vadovaudamiesi gauta informacija sprendžia suimtojo (nuteistojo) paskyrimo į gyvenamąją vietą klausimą. Pakitus suimtojo (nuteistojo) įpročiams, jis rašytiniu prašymu administracijai perkeliamas į rūkančiųjų/nerūkantiųjų gyvenamąją patalpą. Taip pat pažymėtina, kad pareiškėjas skunde tik nurodė, kad kartu laikomi asmenys, sergantys ŽIV bei sirgę tuberkulioze, tačiau nėra nurodyta, ar pareiškėjas buvo laikomas su tokiais asmenimis vienoje kameroje, ar šis jo teiginys abstraktus, tiesiog bendro nusiskundimo pobūdžio, todėl teismas, vertindamas pareiškėjo patirtą neturtinę žalą, šios aplinkybės nevertina.

Nors pareiškėjas skunde kaip neturtinės žalos atsiradimo pagrindą nurodo ir tai, jog rūkantieji laikomi su nerūkantiomis asmenimis, tačiau byloje nėra jokių duomenų, kurie galėtų patvirtinti, kad kameroje, kurioje kalėjo pareiškėjas, buvo rūkoma. Byloje nenustatyta, kad pareiškėjas būtų skundęsis dėl laikymo kartu su kitais rūkančiais asmenimis, į Šiaulių tardymo izoliatoriaus administraciją raštu nesikreipė. Teismas pažymi, kad norėdamas būti laikomas atskirai nuo rūkančių asmenų, pareiškėjas turėjo kreiptis su prašymu į kalėjimo administraciją, tačiau byloje nenustatyta, kad tokį prašymą pareiškėjas būtų pateikęs.

Pareiškėjas skundo papildyme nurodė, jog jis prieš patekdamas į ŠTI gydėsi nuo priklausomybės ligų (narkotikų), jam buvo skiriama apie 70 miligramų metadono. 2012-06-11 atvykus į ŠTI kreipėsi į darbuotojus dėl sveikatos pablogėjimo negaunant metadono, tačiau ŠTI sveikatos priežiūros darbuotojai jam pagalbos nesuteikė, skyrė tik kažkokias tabletes, kurios jam nepadėjo. Negavus metadono jis mėnesį laiko turėjo kęsti fizinį, emocinį skausmą, taip buvo žeminamas jo orumas.

Lietuvos Respublikos narkologinės priežiūros įstatymo 5 str. numatyta, kad laisvės atėmimo vietose, kardomojo kalnimo vietose, policijos areštines esantys narkologiniai ligoniai, asmenys, piktnaudžiaujantys psichiką veikiančiomis medžiagomis, įstatymų nustatyta tvarka turi teisę į sveikatos priežiūrą kaip ir kiti asmenys.

Lietuvos Respublikos kardomojo kalnimo įstatymo (Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo) 45 str. 1 d. numato, kad suimtiesiems turi būti užtikrintas tokios pat kokybės ir lygio gydymas kaip ir laisvėje esantiems asmenims. To paties straipsnio 4 d. numato, kad kai suimtajam reikalinga būtinoji medicinos pagalba, kurią suteikti laisvės atėmimo vietų ligoninėje nėra galimybių, gali būti teikiama valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose užtikrinant suimtojo apsaugą.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. 118/V-234 patvirtintos Priklausomybės ligomis sergančių nuteistųjų gydymo laisvės atėmimo vietose tvarkos nuostatų 2 p. numatyta, kad priklausomybės ligomis sergantys asmenys, esantys kardomąją priemonę suėmimą vykdančiose įstaigose, areštines ir pataisos įstaigose, įstatymų nustatyta tvarka turi teisę į sveikatos priežiūrą kaip ir laisvėje esantys asmenys; 3 p. nurodoma, kad priklausomybės ligomis sergančių asmenų sveikatos priežiūrą vykdo kardomąją priemonę suėmimą vykdančių įstaigų, pataisos namų ir areštinių sveikatos priežiūros tarnybų specialistai.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. rugpjūčio 6 d. įsakymu patvirtintame Pakaitinio gydymo skyrimo ir taikymo priklausomybei nuo opioidų gydyti tvarkos aprašo (toliau – Aprašas) 4 p. numatyta, kad abstinencijos būklė – tai grupė įvairiai besiderinančių ir įvairaus sunkumo simptomų, atsirandančių visiškai arba santykinai susilaikant nuo medžiagos po pakartotinio (paprastai ilgalaikio) ir/arba didelių dozių vartojimo. Aprašo 6 p. numatyta, kad abstinencijos gydymo tikslas – sušvelninti ar nuslopinti abstinencijos būklę, atsirandančią nutraukus opioidų vartojimą. Opioidinės abstinencijos būklės gydymas pakaitiniais opioidiniais vaistinėmis preparatais skiriamas tik apibrėžtą ir gydytojo bei paciento suderintą laiką. Opioidinės abstinencijos gydymas pakaitiniais opioidiniais vaistinėmis preparatais atliekamas ambulatoriškai ir/ar stacionare. Opioidinės abstinencijos būklės gydymas pakaitiniais opioidiniais vaistinėmis preparatais (šalia kitų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro patvirtintų opioidinės abstinencijos būklės gydymo būdų) rekomenduojamas taikyti, kai pacientai yra tvirtai motyvuoti tęsti palaikomąjį gydymą opioidų antagonistais ir/ar pagal psichosocialines gydymo ir atkryčių prevencijos programas. Aprašo 10 p. numato, kad pakaitinis palaikomasis gydymas skiriamas GKK sprendimu, šiai įvertinus gydytojo psichiatro nustatytos diagnozės bei indikacijų skirti pakaitinį palaikomąjį gydymą pagrįstumą; Aprašo 11 p. pažymi, kad sunkios somatinės būklės atveju pakaitinį palaikomąjį gydymą savo paties sprendimu gali skirti gydytojas psichiatras. Aprašo 19 p. numatyta, kad nutraukiant pakaitinį palaikomąjį gydymą pacientui taikomas ambulatorinis arba stacionarinis abstinencijos būklės gydymas.

Kaip matyti iš pareiškėjo asmens sveikatos istorijos Nr. 13-A/2012/1860 (b. l. 94-103), gydytojų apžiūros metu 2012-06-12 pareiškėjas skundėsi bloga savijauta, kaulų laužymu, nemiga. Nustatyta, kad nuo 1995 m. serga hepatitu C, vartojo narkotikus – heroiną vartojo apie 1 metus laiko, dar apie metus laiko metadoną ir heroiną (kai negalėdavo pasiimti metadono, leisdavosi heroiną). Esamų ir įtariamų ligų diagnozės skiltyje įrašyta: „psichikos ir elgesio sutrikimas vartojant narkotikus ir metadoną. Abstinencijos būseną“. Paskirtas gydymas – „Truxal“ 0,025 x 2, „Buronil“ 0,05 x 1, vaistai skirti 6 dienoms.

Šių vaistų informaciniuose lapeliuose nurodoma: „Truxal“ sudėtyje yra veikliosios medžiagos chlorprotikseno. „Truxal“ priklauso vadinamųjų antipsichozinių vaistų (kitai vadinamų neuroleptikais) grupei. Šie vaistai veikia tam tikras smegenų vietas ir padeda smegenyse atstatyti tam tikrų biologinių medžiagų pusiausvyrą, kurios sutrikimas sukelia ligos požymius. „Truxal“ vartojamas šizofrenijos ir kitų psichozinių sutrikimų gydymui. Gydytojas gali skirti „Truxal“ ir dėl kitų priežasčių; „Buronil“ priklauso antipsichozinių vaistų (kitai vadinamų neuroleptikais) grupei. Šis vaistinis preparatas veikia tam tikras smegenų sritis ir padeda atitaisyti smegenyse esančių

cheminių medžiagų pusiausvyrą, kurios sutrikimas sukelia ligos požymius. Indikacijos: „Buronil“ yra vartojamas minčių susipainiojimo, nerimo, sujaudinimo gydymui: senyviems pacientams; sergant demencija (silpnaprotyste); alkoholio vartojimo nutraukimo sindromo metu; ūminės ir lėtinės šizofrenijos gydymui. Tačiau gydytojas gali skirti „Buronil“ ir dėl kitų priežasčių.

Pareiškėjas 2012-06-21 vėl buvo apžiūrėtas ŠTI gydytojo, skundėsi nemiga, diagnozuota – narkomanija, miego sutrikimai, skirta „Buronil“ 0,05 4 dienoms (b. l. 96). Daugiau įrašų, jog pareiškėjas skundėsi nemiga, kaulų laužymu, kitais abstinencijos simptomais, asmens sveikatos istorijoje nėra, nors iš įrašų matyti, kad pareiškėjas pas gydytoją lankėsi 2012-07-03, 2012-07-09, 2012-07-26, tačiau dėl kitų priežasčių. Taip pat byloje nėra pateikta pareiškėjo skundų, rašytų ŠTI administracijai, dėl metadono skyrimo/neskymo. Teismas, įvertinęs byloje esančius rašytinius įrodymus, daro išvadą, jog pareiškėjui pablogėjus sveikatai (esant abstinencijos būklei) buvo suteikta medicininė pagalba, gydytojas, įvertinęs pareiškėjo būklę, skyrė vaistus, todėl pareiškėjo argumentas, kad jam turėjo būti skiriamas išimtinai tik metadonas, laikytinas nepagrįstas.

Kadangi pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų laikymo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, aktualus yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnis, kuriuo nustatoma, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmoniška ar žeminanti jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla prieš Lenkiją*, 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą *V. prieš Lietuvą*, 44558/98). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers prieš Graikiją*, 28524/95).

Remiantis EŽTT praktika, vien tik mažesnio ploto suteikimas ne visada savaime suponuoja išvadą, jog buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis. Pavyzdžiui, minėtoje *V. prieš Lietuvą* byloje EŽTT, įvertinęs bendrąsias kalinimo pagal įprastinį režimą sąlygas, konstatavo, kad santykinai mažą plotą, tekusį vienam asmeniui, kompensavo absoliučiais skaičiais vertinti nemaži miegamųjų išmatavimai, kuriuose netrūko nei šviesos, nei oro, bei suteikta judėjimo laisvė. Byloje nustatytų aplinkybių visuma nesuteikia pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjas jo nurodytu laikotarpiu atliko bausmę žmogaus orumą žeminančiomis, t. y. pažeidžiančiomis Konvencijos 3 straipsnį, sąlygomis. Byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje pareiškėjas buvo kaip nors išskirtas iš kitų nuteistųjų ir jam koku nors būdu bloginamos bausmės atlikimo sąlygos.

Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalias gyvenamojo ploto bei higienos normas atitinkančių gyvenimo sąlygų, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės. Atsižvelgiant į pareiškėjo skundo pagrindą ir dalyką bei į nustatytas aplinkybes dėl netinkamų pareiškėjo bausmės atlikimo sąlygų, įvertinus pažeidimų trukmę ir mastą, galima teigti, kad pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės

aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Kaip minėta, ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiko tarpą buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu atlyginti neturtinę žalą. Remiantis CK 6.271 straipsnio 1 dalimi, žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos kaltė nesudaro būtinos valstybės atsakomybės sąlygos ir neatleidžia valstybės nuo atsakomybės dėl neturtinės žalos atlyginimo pareiškėjui. Teismas atsižvelgia į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nustatytą taisyklę, kad asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A143-1966/2008, A502-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje (žr. pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *S. prieš Lietuvą*, 871/02). Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalios gyvenamojo ploto, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės.

Dėl pareiškėjui už neigiamus išgyvenimus priteistinos sumos pažymėtina, jog asmens teisė į neturtinės žalos atlyginimą yra garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje ir ji turi būti įgyvendinama įstatymų nustatyta tvarka, nepažeidžiant bendrųjų teisinės valstybės principų, *inter alia* – teisingumo principo. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo teismo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis. Teismo pareiga yra nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą. Kita vertus, pastebėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas, gindamas Konvencijoje įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, neretai konstatuoja, kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *D. prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 42095/98, 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje *L. L. prieš Prancūziją*, pareiškimo Nr. 7508/02). Taigi teisės pažeidimo pripažinimas byloje, susijusiose su neturtinės žalos atlyginimu, tam tikrais atvejais gali būti savarankiškas pažeistų asmens teisių gynimo būdas. Tai reiškia, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *M. prieš Lietuvą*). Analogiška praktika nuosekliai formuojama ir Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme (2007 m. liepos 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A2-718/2007, 2012 m. sausio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A756-143/2012 ir kt.).

Sprendžiant dėl pareiškėjui priteistinos sumos neturtinei žalai atlyginti taip pat atsižvelgtina į tai, kad byloje nenustatyta, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija kuriuo nors pareiškėjo kalinimo laikotarpiu išskyrė jį iš kitų kalinamųjų ir dirbtinai sudarė jam ankštas kalinimo sąlygas ar kitaip blogino jo kalinimo sąlygas, nėra nustatyta, kad Šiaulių TI netinkamo kalinimo sąlygos (apgyvendinimas perpildytose kamerose) iš esmės pakenkė pareiškėjo sveikatai (byloje nepateikta jokių duomenų, jų pareiškėjas nenurodė ir skunde, kad pareiškėjo patirti nepatogumai bei dvasinės kančios turėjo poveikį sveikatai).

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertinęs turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais, įvertinęs pareiškėjo subjektinės teisės pažeidimo mastą ir trukmę, bei atsižvelgęs į Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei

pragyvenimo sąlygas (minimali mėnesinė alga – 1000 Lt; vidutinis darbo užmokestis apie 2253 Lt), teismas mano, kad pareiškėjui padarytos neturtinės žalos dydis gali būti įvertintas 2000 Lt. Dėl šių priežasčių pareiškėjo reikalavimas priteisti jam 80 000 Lt neturtinės žalos yra tenkinamas iš dalies.

Teismas, remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis ABTĮ 85–87str., 88 str. 1 d. 5 p.,

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo S. P. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti S. P. iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 2000 (du tūkstančiai) Lt neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Arvydas Martinavičius